

УДК 338.1:621

Мельник Л.М.,
к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту
інноваційної діяльності та підприємництва
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Melnyk L.M.,
cand.sc.(econ.), senior lecturer of the department of
management innovative activity and entrepreneurship
Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University

DIAGNOSTIC OF THE CONTEMPORARY STATE OF UKRAINIAN ENGINEERING INDUSTRIES IN THE CONTEXT OF TRANSITION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Тривалий час, споживаючи природні ресурси задля покращення умов свого існування, людство не задумувалося про наслідки своєї діяльності для довкілля. Для прикладу варто навести такі дані: за період між 1980 і 2000 роками споживання енергоресурсів склало 250 млрд. т у.п., тоді як в усьому світі до 1980 р. було спожито приблизно 210 млрд. т у.п.; за останні 35 років відбулося збільшення у 2 рази виробництва індустріальної і сільськогосподарської продукції – загальний об'єм товарів і послуг у розвинутих країнах кожні 15 років зростає у 2 рази. Очевидно, що зазначені обставини зумовлюють збільшення кількості відходів господарської діяльності, які забруднюють атмосферу, водойми, ґрунт. З огляду на це, більшість розвинених країн і країн, що розвиваються обрали спосіб господарювання відповідно до принципів сталого розвитку, який передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів і використання ресурсозберігаючих технологій.

Пріоритетними для підвищення ресурсоефективності вітчизняного виробництва є високотехнологічні наукомісткі галузі, зокрема галузь машинобудування. Реалізація концепції сталого розвитку в нашій державі та безпосередньо на господарюючих суб'єктах забезпечить зростання економічної ефективності виробництва, збереження природних та інших видів ресурсів, скорочення обсягів забруднення довкілля, підвищення якісного рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою ідеологією 21 століття, зокрема фундаментальною стала праця колективу авторів – Аверкіна М.Ф., Андреева Н.М., Балджи М.Д., Веклич О.О., Хлобистова Є.В. [11]. Проблематиці стратегічного управління процесами переходу України до сталого розвитку та реалізації інтеграційного вибору присвячено праці О.М. Алімова, І.М. Лицура, В.В. Микитенко [9]. Проблеми сталого розвитку з позиції соціального розвитку України в умовах поглиблення процесів євроінтеграції та інноваційних перетворень в країні описано у праці В.І. Куценко, О.В. Гаращук, О.О. Євсєєвої [10]. Моделі сталого розвитку регіональної економіки досліджено В.В. Дорофійенком, М.С. Пашкевичем [5], особливості ресурсного забезпечення сталого розвитку – С.Л. Пакуліним [7].

Огляд праць показав, що увага вітчизняних провідних науковців здебільшого зосереджена на макроекономічному базисі сталого розвитку в умовах постійного нарощення суспільно-політичних та військово-економічних проблем, які мають місце в державі. Це дає підстави стверджувати про недостатнє наукове і практичне розкриття ролі та значення підприємств машинобудування як базової галузі національної економіки. Таким чином, завдання наукового дослідження обумовлене об'єктивною необхідністю дослідження сучасного стану машинобудівної галузі у контексті переходу до сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану машинобудівної галузі у контексті переходу до сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно, під сталим розвитком прийнято вважати загальну концепцію стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [12]. Тобто сталий розвиток за сенсом є «самопідтримуванним» розвитком, якого можна досягнути шляхом збалансування факторів, можливостей і результатів діяльності національної економіки, загалом, та окремого підприємства, зокрема. Будучи однією з ключових сил у сучасному суспільстві, промислові підприємства покликані зіграти важливу роль у досягненні цієї мети.

У цілому, погоджуючись із думкою Куценко В.І. [10], функціонування промисловості України у контексті переходу до сталого розвитку має бути направлене на: забезпечення зростання економіки на базі розумного поєднання ринкового механізму та цільового державного регулювання; зміцнення фінансового стану галузей переробної промисловості; підвищення рівня життя працівників промисловості; скорочення безробіття; вирівнювання рівня економічного розвитку між регіонами шляхом їх економічної взаємодії.

Орієнтуючись на ключові вектори сталого розвитку, діагностика стану машинобудівної галузі України повинна охоплювати відповідно економічні, екологічні та соціальні аспекти господарюючих суб'єктів галузі.

Економічна складова сталого розвитку відображає вплив господарюючих суб'єктів галузі на економічні системи місцевого та національного рівнів. Найбільшою мірою такий вплив виражається через:

- 1) обсяг реалізації промислової продукції (табл.1);
- 2) рівень прибутковості підприємств;
- 3) рівень інвестиційної діяльності підприємств;
- 4) рівень інноваційної активності підприємств.

Таблиця 1
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у 2010-2014 роках
млн грн

Вид діяльності	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість, всього	1043110,8	1305308,0	1367925,5	1322408,4	1428839,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	104081,5	143747,7	143941,9	151575,3	154700,8
Переробна промисловість	703340,0	852537,4	871146,6	817734,3	903735,3
у т.ч.					
машинобудування	97056,9	130847,9	140539,3	113926,6	101924,7
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	6691,4	11529,0	7876,8	7508,7	8133,4
виробництво електричного устаткування	15755,2	16715,6	22141,3	21832,4	21005,7
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	30608,7	37622,8	37567,8	34782,4	33524,8
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	44001,6	64980,5	72953,4	49803,1	39260,8

Джерело: складено за даними Державної служби статистики в Україні [3]

Аналіз таблиці 1 показує, що обсяг реалізованої промислової продукції за 2010-2012 роки зростав, проте з 2013 р. відбуваються скорочення діяльності, що зумовлені військово-політичними діями на Сході України. Найбільшого спаду серед галузей машинобудування у 2014 р. зазнало виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 21,2% порівняно з попереднім роком. Слід відмітити, що у 2014 р. спостерігається певне зростання виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – на 8,3%.

Для виявлення тенденцій досягнення сталого розвитку національної економіки, окрім обсягу реалізованої продукції, слід детально дослідити рівень одержаного прибутку чи збитку промисловими підприємствами. Прибутковість комплексно відображає ступінь ефективності використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також природних багатств. Статистичні дані за 2014 р. викликають серйозну стурбованість – сума чистого збитку машинобудівної галузі становить 22380,2 млн грн, у т.ч. на виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції припадає 1759,1 млн. грн. або 7,9%, на виробництво електричного устаткування – 4693,9 млн. грн. або 21%, на виробництво машин і устаткування – 4425,7 млн грн або 19,8% та на виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 11501,5 млн грн або 51,4%. Якщо детальніше проаналізувати кількість підприємств галузі, які за результатами своєї діяльності отримали прибуток, то виявляється, що їх частка дорівнює 63,7% з фінансовим результатом у 7622,2 млн грн прибутку. Частка машинобудівних підприємств, які одержали збиток відповідно становить 36,3% з фінансовим результатом –30002,4 млн грн [3]. Виникає парадоксальна ситуація або принцип Паретто: сума збитку меншої кількості підприємств в 4 рази більша за суму прибутку більшої кількості підприємств.

Діагностика економічної ефективності діяльності машинобудівних підприємств не обмежується рівнем реалізації продукції і прибутковості. Важливими у даному значенні є аналіз інвестиційної активності, яка визначає ефективність роботи в довгостроковій перспективі, можливість вистояти в конкурентній боротьбі, вийти на нові ринки, освоїти нові види продукції. Згідно статистичних даних у 2014 р. підприємствами галузі машинобудування освоєно капітальних інвестицій на суму 5474732 тис.

грн [6]. Тут слід відзначити, що ця сума фінансувалася виключно за рахунок власних коштів підприємств, тобто з державного бюджету кошти на розвиток галузей з: виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва електричного устаткування; виробництва машин і устаткування; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів не спрямовувались, незважаючи на те, що ці галузі визнані у числі пріоритетних для України.

Ще одним важливим показником, що відображає вплив господарюючих суб'єктів машинобудівної галузі на економічні системи місцевого та національного рівнів є рівень інноваційної активності підприємств. У 2014 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 16,1% промислових підприємств. При цьому на інновації підприємства витратили 7,7 млрд грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 66,5% загального обсягу інноваційних витрат, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 22,8%, на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 0,6%.

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат, як і капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств – 6540,3 млн грн, щоправда тут спостерігалася дещо краща ситуація зі сторони державного заохочення. Так, обсяг коштів державного і місцевих бюджетів становив 349,8 млн грн, вітчизняних та іноземних інвесторів – 146,9 млн грн, кредитів – 561,1 млн грн [8].

Соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціально-культурних відносин на підприємствах. У кількісному вираженні рівень розвитку соціальної результативності відображають ключові аспекти результативності, пов'язані з:

- 1) підходами до оплати праці;
- 2) рівнем зайнятості;
- 3) характеристикою умов праці;
- 4) рівнем кваліфікації та освіти працездатного населення.

Одним із важливих елементів організації промислового виробництва є оплата праці, яка виражає безпосередній інтерес найманих працівників, роботодавців і держави. Пошук взаємовигідного механізму реалізації та збереження інтересів вказаного тристороннього партнерства є однією із основних умов розвитку національної економіки. Оскільки рівень та динаміка витрат на робочу силу є важливими факторами конкуренції в країні та за її межами, то така інформація також використовується для цілей соціального захисту працівників, загалом, та у промисловості, зокрема. Рівень середньої заробітної плати у промисловості відображено у табл. 2.

Таблиця 2
Динаміка середньомісячної заробітної плати у промисловості у 2010-2014 роках
(у розрахунку на одного штатного працівника, грн)

Вид діяльності	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість, всього	2578	3119	3497	3774	3988
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	3570	4417	4923	5289	5445
Переробна промисловість	2288	2771	3097	3311	3570
у т.ч.					
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2040	2487	2704	3086	3211
виробництво електричного устаткування	2095	2541	2762	3026	3159
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	2213	2724	3041	3281	3433
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	2423	2882	3253	3265	3343

Джерело: складено за даними Державної служби статистики в Україні [1]

Загалом оплата праці повинна забезпечити оптимальне життєве функціонування й розвиток людських ресурсів, при цьому вона спрямована на стимулювання трудової діяльності працівників всіх посадових рівнів і кваліфікацій. На жаль, аналізуючи середню заробітну плату у переробній промисловості України за 5 років, видно, що її рівень далекий від того, аби справді забезпечити оптимальний соціальний розвиток в країні. За статистичними даними середня вартість 1 людино-години штатного працівника машинобудівного підприємства у 2014 р. дорівнювала 35,3 грн або 2,2 євро. Для порівняння у країнах Європейського Союзу, приміром, у Данії вона склала 40,3 євро, в Франції – 34,6 євро, в Німеччині – 31,6 євро, у сусідній Польщі – 8,4 євро, а в Чеській республіці – 9,4 євро [1]. У промисловому секторі шведські працівники отримують в середньому 43,8 євро за годину. Саме тому, можна впевнено сказати, що Україна за рівнем купівельної спроможності своїх громадян увійшла в десятку найменш заможних держав Європейського континенту, а наслідком цього є низький життєвий рівень населення [10].

Функція стимулювання оплати праці не виконується повною мірою, так як за структурою витрат на оплату праці працівників машинобудівних підприємств частка виплат у формі премії та інших нерегулярних виплат становить всього 5-6%. Зокрема, працівникам галузі з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2014 р. виплачено всього 2159,1 млн. грн., з них пряма оплата становить 65,3%, а виплата премій – 1,9%; працівникам галузі з виробництва електричного устаткування виплачено 3312,4 млн грн, у т.ч. пряма оплата – 60,8%, премії – 1,6%. Дещо кращою є розподіл витрат на оплату праці працівникам, задіяним у виробництві машин і устаткування (всього виплачено 8380,9 млн грн, у т.ч. пряма оплата – 55,6%, премії – 5,3%) та у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (всього виплачено 9505,7 млн грн, у т.ч. пряма оплата – 55,2%, премії – 3,3%) [1]. Разом з тим, відрадним є те, що у загальній сумі витрат на утримання робочої сили у важкій промисловості близько 30% видань спрямовувалися на соціальне забезпечення працівників.

Проблема низької оплати праці підприємств важкої промисловості доповнюється заборгованістю із виплати заробітної плати. Станом на 01.01.2015 р. така заборгованість у промисловості країни загалом сягнула 1363414 тис. грн, у т.ч. у галузі машинобудування 360855 тис. грн, що становить 26,5% від загальної суми невикраченої заробітної плати в промисловості України.

У 2014 р. на промислових підприємствах було зафіксовано 4 страйки, участь у яких взяли 1,6 тис. осіб, а кількість невідпрацьованих годин у середньому на одного страйкуючого сягнула позначки 202 [1]. Показовим тут є те, що у попередньому році не було зафіксовано жадного страйку. Це свідчить про появу певної соціальної напруги на промислових підприємствах і виступає своєрідним тривожним сигналом щодо стану соціального клімату на виробництві.

Дослідження засвідчили негативну тенденцію щодо рівня зайнятості в промисловості, оскільки у кожній галузі машинобудування відбувалося скорочення кількості кадрів. В окремих галузях (виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів) зменшення працюючих сягало понад 29% до загальної кількості штатних працівників (у 2014 р. середньо-облікова кількість штатних працівників у машинобудівній галузі дорівнювала 376,5 тис. осіб), при цьому кількість прийнятих працівників становила 15,5%. Ще більший дисбаланс зафіксовано у галузі електричного устаткування – 27,0% та 12,4% відповідно.

Вкрай не втішною є ситуація щодо неповної зайнятості працівників промислових підприємств. Так, у 2014 р. виявлено, що всього по підприємствах промисловості майже 430 тис. осіб були переведені на неповний робочий день (тиждень) і більше 50 тис. осіб знаходились у відпустках без збереження заробітної плати [1]. Частка переведених осіб на неповний робочий день (тиждень) у галузі виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів сягнула 24,7%, а у галузі виробництва машин і устаткування – 12,2% із загальної кількості переведених працівників переробної промисловості.

Ще одним вагомим показником відображення результативності соціальної складової сталого розвитку є виявлення підприємств, на яких працівники зайняті в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам. Так, у 2013 р. всього по країні налічувалося 9161 підприємств, на яких працівники зайняті в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, з них кількість підприємств галузі машинобудування становила 739 підприємств. Критичною є ситуація з організацією охорони праці на місцях. Аналіз показав, що для підприємств даної галузі 2 працівники є характерною обліковою кількістю працівників служб охорони праці. Зауважимо, що це неприпустима прогалина вітчизняних промислових підприємств у питанні досягнення сталого розвитку, оскільки стан охорони праці на місцях нерозривно пов'язаний з реалізацією як соціальної складової сталого розвитку, так і економічної.

У наукових працях професійна освіта часто згадується як один з ключових чинників, що сприяють економічному зростанню окремого підприємства, регіону та держави в цілому. Загальновідомо, що питання освіти на виробництві пов'язане з численними труднощами, серед яких головне місце у багатьох випадках посідає проблема фінансування. На основі досліджень встановлено, що в розрахунку на одного штатного працівника на вітчизняних підприємствах машинобудівної галузі в середньому місячні витрати на професійне навчання становлять 5,75 грн, або 69 грн в рік. Очевидною є ситуація, коли питанню забезпечення робочих місць висококваліфікованими кадрами на машинобудівних підприємствах не приділяється належної уваги. І це у той час, коли у провідних країнах світу, що обрали концепцію сталого розвитку як основу перебудови стратегії свого існування, освіта на виробництві слугує критерієм виміру відповідності працівника вимогам, що висуваються до нього, його здатності приймати ефективні рішення та виконувати складні завдання.

Усі галузі промисловості, що займаються виробництвом матеріальних благ, є великими споживачами не лише соціальних, а в першу чергу природних ресурсів і своєю діяльністю забруднюють ґрунт, атмосферу і ґрунтові води. Саме тому для проведення повноцінної діагностики сучасного стану машинобудівної галузі у контексті переходу до сталого розвитку слід велику увагу приділити саме екологічній складовій, яка пов'язана з впливом організації на живі і неживі природні системи, включаючи екосистеми, землю, повітря і воду. Екологічні показники відображають результати діяльності, пов'язані з вхідними (наприклад, сировина, енергія, вода) і вихідними (наприклад, викиди, скиди, відходи) потоками.

За статистичними даними у 2014 р. від підприємств у повітряний басейн країни надійшло 3,0 млн т забруднюючих речовин, що на 1,2 млн т, або на 28,8% менше, ніж у 2013 р. Варто зауважити, що головною причиною зменшення викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря є скорочення обсягів виробництва промисловими підприємствами та переходу на роботу в режимі максимальної економії газу та вугілля [2]. Обсяг відходів в аналізованому році дорівнював 343,5 млн т, у тому числі від економічної діяльності підприємств та організацій – 337,4 млн т, причому понад 90% від загального обсягу утворених відходів припадає саме на відходи IV класу небезпеки. Така ситуація засвідчує про надзвичайно складне навантаження з послідовними екологічно-деструктивними наслідками на навколишнє середовище України.

Переконані, що головними причинами цього є: недосконалі технології виробництва, надмірна концентрація – як територіальна, так і в межах одного підприємства, брак надійних природоохоронних споруд. Недосконалість сучасних технологій не дає можливість повністю переробляти мінеральну сировину. Більша частина її повертається в природу у вигляді відходів. За даними деяких учених, готова продукція становить 1-2 % від сировини, що використовується, а решта повертається у вигляді відходів до біосфери, забруднюючи її компоненти.

Показовою інформацією щодо характеристики рівня та можливостей досягнення сталого розвитку є аналіз витрат на охорону навколишнього природного середовища. Протягом 2014 р. на такі заходи вітчизняними підприємствами, організаціями та установами було витрачено 21 925,6 млн грн із загальної кількості витрат на охорону навколишнього природного середовища 13 965,7 млн грн (або 64%) становлять поточні витрати, 7 959,9 млн грн (або 36%) – капітальні інвестиції.

Очевидно, що за таких обставин повинні вживатися заходи щодо ліквідації або, хоча б, поступового зниження негативного впливу діяльності зі сторони господарюючих суб'єктів. Одним з ефективних шляхів досягнення поставленого завдання є екологізація виробничого процесу, що передбачає розширене відтворення природних ресурсів шляхом вдосконалення технології, організації матеріального виробництва, підвищення ефективності праці в екологічній сфері при одночасному збереженні економічного зростання підприємств.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідивши сучасний стан машинобудівної галузі у контексті переходу до сталого розвитку, можна зазначити, що найвагомішими проблемами, а, отже, й перешкодами на даному процесі є погіршення стану навколишнього середовища внаслідок техногенного навантаження, підвищеного ризику виникнення надзвичайних ситуацій, виснаження природних ресурсів, зростання впливу негативних факторів на здоров'я населення, низького рівня екологічної грамотності населення та господарюючих суб'єктів, недостатнього рівня фінансування заходів з охорони навколишнього середовища. Зазначені проблеми гальмують не лише економічний розвиток, а й руйнують перспективи розвитку суспільства загалом. Враховуючи такі обставини, вважаємо, що сталий розвиток країни може бути досягненим перш за все за рахунок ефективної роботи вітчизняних промислових підприємств, які можуть знизити або попередити екологічний збиток від виробничо-господарської діяльності за рахунок процесу екологізації, що передбачає поєднання виробничих та екологічних операцій у технологічному процесі виробництва і реалізації продукції.

Література

1. Витрати на робочу силу за 2014 рік: статистичний збірник / Відпов. за випуск І.В. Сенік. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 65 с.
2. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2014 році: експрес-випуск / Державна служба статистики України. – 23.03.2015. – № 74/0/06.4вн-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Діяльність суб'єктів господарювання за 2014 рік: статистичний збірник / Відпов. за випуск О.М. Колпакова. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 435 с.
4. Довкілля України за 2014 рік: статистичний збірник / Відпов. за випуск Н.Ю. Гусєва. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 223 с.
5. Дорофієнко В.В. Соціальний аспект сталого розвитку регіональної економіки: теорія та моделі / В.В. Дорофієнко, М.С. Пашкевич // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 4. – С. 109-116.
6. Капітальні інвестиції в Україні: статистичний бюлетень / Відпов. за випуск І.С. Петренко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 43 с.
7. Пакулін С.Л. Державне регулювання і ресурсне забезпечення сталого розвитку соціального комплексу / С.Л. Пакулін // Економічний простір : зб.наук.пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА. – 2012. – № 65. – С. 103-110.
8. Підсумки роботи промисловості України за січень–грудень 2014 року: експрес-випуск / Державна служба статистики України. – 19.01.2015 № 14/0/03.1вн-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави : монографія / О.М. Алімов, І.М. Лицур, В.В. Микитенко та ін. – К. : ДУ ІЕПСП НАН України, 2014. – 520 с.
10. Соціальний ресурс формування інноваційної економіки в контексті сталого розвитку : монографія / [В.І. Куценко, О.В. Гаращук, О.О. Євсєєва та ін.]; за наук. ред. В.І. Куценко / Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України". – К., 2013. – 336 с.

11. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі: колективна монографія [Аверкіна М.Ф., Андрєєва Н.М., Балджи М.Д., Веклич О.О. та ін.] / НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»; НТТУ «Київський політехнічний інститут»; Вища економіко-гуманітарна школа; Міжнародна асоціація сталого розвитку / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. – 540 с.

12. Сталий розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток.

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Labor costs for 2014", Express issue, 65 p.
2. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Emissions of pollutants and greenhouse gases into the atmosphere from stationary sources in 2014", Express issue, 23.03.2015, № 74/0/06.4вн-15, available at: <http://ukrstat.gov.ua>. (access date February 20, 2016).
3. State Statistics Service of Ukraine (2015), "The activity of business entities for 2014", Express issue, 435 p.
4. State Statistics Service of Ukraine (2015), "The environment of Ukraine in 2014", Express issue, 223 p.
5. Dorofienko, V. and Pashkevych, M. (2012). "The Social Dimension of Sustainable Development of the Regional Economy: theory and models", *Stalyy rozvytok ekonomiky*, no. 4, pp. 109-116.
6. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Capital investment in Ukraine", Express issue, 43 p.
7. Pakulin, S.L. (2012). "State regulation of resources and sustainable development of the social complex", *Ekonomichnyi prostir*, no. 65, pp. 103-110.
8. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Results of the industry in Ukraine in January-December 2014", Express issue, 19.01.2015 № 14/0/03.1вн-15, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (access date February 20, 2016).
9. Alymov, A.M., Lytsur, I.M., Mykytenko, V.V. et al. (2014), *Potentsial staloho rozvytku Ukrayiny na shlyakhu realizatsiyi intehratsiynoho vyboru derzhavy* [Potential Sustainability of Ukraine in implementing the State's Integration Selection], monograph, DU IEPSSR NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 520 p.
10. Kutsenko, V.I., Garaschuk, O.V., Evseeva, O.O. et al. (2013), *Sotsialnyi resurs formuvannia innovatsiinoi ekonomiky v konteksti staloho rozvytku* [Social Capital of Innovative Economy Formation in the context of Sustainable Development], monograph, Kyiv, Ukraine, 336 p.
11. Averkina, M.F., Andreeva, N.M., Balgy, M.D., Veklych, A.A. et al. (2014), *Stalyi rozvytok – KHKH stolittia: upravlinnia, tekhnolohii, modeli* [Sustainable Development – XXI Century: Management, Technologies, Models], Chabanenko publisher Y.A., Cherkassy, Ukraine, 540 p.
12. Sustainable Development, available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток. (access date February 20, 2016).

Рецензент: д.е.н., професор Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Б.М. Андрушкі

УДК 64.011.8:332.122.66

**Бугайчук Н.В.,
аспірант¹**

Львівська комерційна академія

ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ТА СИСТЕМНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ

**Buhaichuk N.V.,
graduate student
Lviv Academy of Commerce**

BACKGROUNDS FOR MODERNIZATION OF SOCIAL COMPLEX OF UKRAINE IN TERMS OF TRANSFORMATIONS AND SYSTEMIC CHANGES IN THE ECONOMY

Постановка проблеми. Системні зміни у розвитку соціальної сфери зумовлюють гостру потребу у розробці нових підходів до управління соціальним комплексом регіону і держави в цілому, вимагають створення сприятливих умов для забезпечення високого рівня життя населення шляхом збереження освітнього, інтелектуального, культурного, духовного та фізичного розвитку населення. Відтак, поряд із зростанням ролі та значення соціальної сфери пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку стають якісний людський капітал, конкурентоспроможна наука, передова освіта,

¹ Науковий керівник: Іляш О.І. – д.е.н., професор